

Editörden / *Editorial*

Doğru Bilgi, Sanal Gerçeklik, İyi Kütüphanecilik

Accurate Information, Virtual Reality, Good Librarianship

Abstract

Departing from the idea that internet, which has become a deep information tunnel, is causing a problem in access to “accurate information”, it is expressed that societies are imprisoned within the world of “virtual reality” with web 2.0/web 3.0 technologies and social media applications. In order to diagnose this problem correctly, the media used from past to present for accessing information are explained shortly as “social tools.” Furthermore, it is emphasised and summarised with an editorial viewpoint that the means of reaching accurate information can be increased via the freedom of expression channel which will be brought forth by “good librarianship” applications. IFLA Principles of Freedom of Expression and Good Librarianship is referred to at the end of the editorial.

Değerli Okurlarımız,

Yeni bin yılın ilk on yılını geride bırakmak üzereyiz. Zaman mevhumu baş döndürücü hızıyla geçmeye devam ediyor. Bu hızlı süreçte gündemi yakalamak ve doğru algılamak için hızlı bir tempoya sahip olmak gerekiyor.

Her geçen yıl ülkemizde yaşanan sosyal, siyasal, kültürel ve ekonomik gelişmeler ile dünyadaki benzer veya farklı gelişmelerin etkisiyle ortaya çıkan konjonktürel oluşumların kapsama alanı giderek genişliyor ve gelecek yıllara sarkıyor. Toplumların olayları algılaması için gerekli ortalama süreç de kısaldıca bilginin doğruluğuna olan güven giderek azalıyor. Bu hızlı değişimin beraberinde getirdiği dönüşüm internete de yansıyor ve derin bir bilgi tüneline dönüşen sanal ortamda “**doğru**

bilgi” ye olan gereksinim her geçen gün artıyor. Bu gereksinimi ortaya çıkaran en önemli belirteçlerden birisi yaşamakta olduğumuz olayların yoğunluğuyla ortaya çıkan dezenformasyon veya bilgi kirliliği denilen oluşumdur. Bireysel güvensizliği de beraberinde getiren bu durum teknoloji yoğun yaşamakta olan toplumlarda daha fazla hissedilmekte ise de demokratik kurumların güçlü yapısı ve onlara olan sarsılmaz güven sayesinde sorunlar biraz daha kolay aşılabilmektedir. Gelişmekte olan ülkelerde ise belki de gelişme sürecinin devam etmesi ve bunun doğal yansımaları olarak insanların kafaları biraz daha kolay karışabiliyor, güven bunalımları daha zor aşılabiliyor.

Doğru bilgi arayışı asırlardan beri toplumların ilgisini çekmiştir. Bu nedenle doğru bilgiye erişim araçlarının oluşumu ve insanlığın hizmetine sunulması için asırlar boyu süren gelişmelere çeşitli sosyal araçlar sürekli ev sahipliği yapmışlardır. İnsanları bir araya getiren sosyal araçlar antik çağdan başlayarak ağırlıklı olarak kütüphaneler, tiyatrolar, tapınaklar, stadyumlar ve 1880’lerde ortaya çıkan sinema olmuştur. 1900’lü yılların başından itibaren gelişmiş toplumların merkez kesimlerinden çevre kesimlerine yayılmasıyla sinema en önemli sosyal araçlardan biri olmuştur. Ülkemizde en eski kırsal sosyal araçlar olan köy odaları ve kiraathaneler ise kendi içlerinde bu işlevi asırlar boyu sürdürmüştür. Kütüphaneler ise toplumun belirli bir kesimi dışında sosyal araç işlevini kısıtlı olarak sürdürmüştür. Osmanlı İmparatorluğu’nun çok dinli ve çok kültürlü yapısı içinde farklı kültürel araçlar da sosyal araç işlevini yürütmüştür. Özellikle tiyatro ve diğer sahne sanatlarında gayrimüslim vatandaşların gerçekleştirdiği oluşumlar bu anlamda ilk akla gelenlerdir. Cumhuriyetin ilanı ile birlikte her alanda başlayan devrimler eğitim ve kültür hayatımızı da etkilemiş Millet Mektepleri ve Halkevleri bu anlamda öncü sosyal araçlar olmuştur. Sonraki yıllarda Devlet Tiyatroları ve Devlet Opera ve Balesi’nin oluşumu ile birlikte Türk toplumu ilk kez sahne sanatlarının batı tarzında sergilendiği sosyal araçlarla tanışmıştır. 1971 yılında Kültür Bakanlığı’nın kuruluşuna kadar Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı olan kütüphaneler aynı yıl Halk Kütüphaneleri adı altında örgütlenmiş olup, günümüze kadar geçen süreçte Türk toplumu için en yaygın sosyal araçlardan biri olmuştur. 1960’lı yılların başından itibaren yaygınlaşan Türk Sineması neredeyse 15 yıl Türk toplumu için en etkin sosyal araç olmuştur denebilir. Türk toplumunun batıdan biraz daha geç olmakla birlikte 1960’lı yılların sonunda televizyon ile tanışması bir milat olmuştur. Çünkü bu tanışıklık günümüze kadar geçen süreçte neredeyse akrabalığa dönüşmüş en etkin sosyal araç oluşumunu da yaratmıştır. Dünyanın diğer toplumları için de en etkin sosyal araç olan

televizyon, daha sonra bilgisayarın yaygınlaşmasına rağmen günümüzde bu özelliğini korumaktadır.

1990'lı yılların başında hızla pazar bulan kişisel bilgisayarlar ve kamu kurumlarında bilgisayar kullanımının artmasının ardından 1992 yılında internet ile tanışan Türk toplumunun aradan geçen yaklaşık 20 yıllık süreçte bu yeni alet ve yeni bilgi kaynağını fazlasıyla benimsediği görülüyor. Geldiğimiz noktada web 2.0 ve çok yakın bir gelecekte web 3.0 teknolojileri ve sosyal ağlarla tanışan/ tanışmakta olan toplumumuz açısından bir bağımlılık haline dönüşen bilgi iletişim teknolojileri kendine özgü sanal sosyal araçları da beraberinde getiriyor. Yakın gelecekte daha farklı sanal sosyal araçların da gündemimizde olacağını tahmin etmekle beraber bu oluşumların insanları “*sanal gerçeklik*” dünyasına kaydıracağı ve bu dünyaya hapsedmek üzere olduğu gibi bir çelişki de ortaya çıkıyor. Çünkü sanal gerçeklik sayesinde insanlar dünyanın kaosundan, trajedilerinden, kangrenlerinden uzaklaşıyor. Böyle olunca giderek çeşitlenen sanal sosyal araçlar insanlar için adeta güvenli alanlar/ bölgeler yaratıyor. Sanal gerçeklik ile birlikte oluşan bu güvenli bölgelerin insanları farkına varmadıkları bir hapsedilmişlik duygusuna kaptırabildiği ve bu bölgelerin kapsama alanlarının da bilgi kirliliğine / dezenformasyona çok açık olduğu anlaşılıyor. Bu bağlamda sanal gerçeklik ile birlikte bilgiye erişim olanaklarının kolaylaşmasına karşın bilginin doğruluğuna olan güvenin azalması gibi bir sonuç karşımıza çıkıyor.

İçinde bulunduğumuz ortamda toplumsal iletişimin sağlıklı bir şekilde kurulabilmesi doğru bilgiye erişim ile olanaklıdır. Doğru bilgi kaynakları için güvenilir sosyal araçlara gereksinim vardır. İnsanlığın tarihi ile yaşıt kütüphaneler ve bilgi merkezleri bu bağlamda en güvenilir sosyal araçlardır. Toplumun her kesimine hitap eden koleksiyonları ve dünyanın her tarafı ile anında iletişim kurulabilen bilgi iletişim teknolojileri ile donatılmış kütüphane ve bilgi merkezlerinin güvenilir sosyal araçlar olarak işlevlerini yürütmeleri için “*iyi kütüphanecilik*” uygulamalarına her zaman olduğundan daha fazla gereksinim vardır. Bu bağlamda kütüphane ve bilgi merkezlerinin toplumun ifade özgürlüğünü destekleyici işlevlerinin daha da artması gerekiyor, kullanıcıların bireysel haklarının farkına varabilmeleri açısından bütün meslek elemanlarına da görev düşüyor. Toplumsal iletişim merkezlerinin demokrasinin güçlenmesi için temel harçlardan biri olduğu gerçeği ile kütüphane ve bilgi merkezlerinin dünyamızın geldiği noktada öneminin daha da arttığı ve insanlığın doğru

bilgi arayışındaki sorumluluğuna ivme kazandırdığını rahatlıkla söyleyebiliriz. Halk kütüphanelerinin yerel yönetimlere devrinin gündemde olduğu ülkemizde uygulamanın nasıl bir sonuç getireceğini tam olarak kestirmek zor da olsa iyi kütüphanecilik uygulamaları ısrarımızı sürdürmek zorundayız.

Doğru bilgi'den sanal gerçekliğe ve iyi ktphaneciliğe uzanmaya çalıştığımız yazımızın devamında IFLA'nın "*İfade Özgürlüğü ve İyi Kütüphaneciliğin Temel İlkeleri*" bildirgesini sizlerle paylaşmanın bu bağlamda anlamlı olacağını düşünüyoruz.

Değerli okurlarımız,

Yeni yılın ilk sayısında dergimizi sizlere farklı bir perspektif ile sunmaya başlıyoruz. Dergimizin daha fazla uluslararasılaşması bağlamında yapmaya çalıştığımız yeni perspektifte bütün bölümlere Türkçe ve İngilizce öz zorunluluğu getirilmesi, buna bağlı olarak her bölümdeki makalelere Türkçe ve İngilizce anahtar sözcük eklenmesi, Okuyucu Mektupları ile Tanıtım/ Değerlendirme bölümlerine yalnız İngilizce öz eklenmesi bulunuyor. Haberler Bölümündeki Dizin'in İngilizce karşılığını da bundan sonra düzenli olarak vermeye çalışacağız.

Yine bu sayımızdan itibaren bilgi toplumu, bilgi hizmetleri, bilgi kuruluşları, bilgi ve iletişim sorunları, bilişim, bilimsel etik vb. konularda yazan, konuşan, toplumun genel söylemlerinin dışında görüşleri olan ve topluma mal olmuş sanat, medya, kültür ve benzeri değişik ortamlardaki kişiliklerin görüşlerinin yer alacağı "konuk yazar" başlığı altında bir bölüm oluşturduk. Dergimizin her sayısında Konuk Yazar Bölümü'nde en az bir yazarı ağırlamayı planlıyoruz. Dergimizin Yazarlara Notlar bölümünü de baştan sona gözden geçirerek yukarıdaki bölümler paralelinde ekleme ve düzeltmeler yaptık ve yine dergimizin uluslararasılaştırılması bağlamında İngilizce açıklamasını da yaparak bundan sonra her sayıda Türkçesi ile birlikte yayımlama kararını aldık.

Değerli okurlarımız,

Dergimizin elinizdeki sayısında oldukça zengin bir içerikten oluşan bir seçki ile karşınızdayız. Yeni yılda gerek yayıncılık gerekse okuyucularımızla sağlıklı iletişim kurmak açısından yapmayı planladığımız yenilikleri önümüzdeki sayımızda sizlerle paylaşacağız. Bu vesile ile hepinizin yeni yılını kutlarken geçtiğimiz yıl kaybettiğimiz meslektaşlarımız, bilim, sanat, edebiyat, tiyatro, müzik ve yayın dünyamıza sayısız emekleri dokunan değerlerimizi saygı ile anıyor, sizlere sağlık ve esenlik dolu bir yıl diliyoruz.

Saygılarımızla,

Dr. M. Tayfun GLLE

Principles of Freedom of Expression and Good Librarianship*

Through libraries the individual is guaranteed full opportunities to encounter free expression and permit users freedom of expression. Good quality library services form an essential component in this matter. Libraries and library staff should therefore adhere to the principles of freedom of expression, uninhibited access to information and intellectual freedom and recognize the privacy of library user.

The principles of freedom of expression and good librarianship:

- Libraries provide access to information, ideas and works of imagination. They serve as gateways to knowledge, thought and culture.
- Libraries provide essential support for lifelong learning, independent decision-making and cultural development for both individuals and groups.
- Libraries contribute to the development and maintenance of intellectual freedom and help to safeguard basic democratic values and universal civil rights.
- Libraries have a responsibility both to guarantee and to facilitate freedom of expression. To this end, libraries shall acquire, preserve and make available the widest variety of materials, reflecting the plurality and diversity of society and where facilities are made available for library users to communicate/express themselves, this shall not be censored nor restricted by political, moral or religious views.
- Libraries shall ensure that the selection and availability of library materials and services is governed by professional considerations and not by political, moral and religious views.
- Libraries shall acquire, organize and disseminate information freely and oppose any form of censorship.
- Libraries shall make materials, facilities and services equally accessible to all users. There shall be no discrimination due to race, creed, gender, age or for any other reason.
- Library users shall have the right to personal privacy and anonymity. Librarians and other library staff shall not disclose the identity of users or the materials they use to a third party.

* <http://www.ifla.org/en/faife/mission> sayfasından 12.04.2010 tarihinde erişildi.
(<http://www.ifla.org/en/faife/mission> reached in April 12 2010).

İfade Özgürlüğü ve İyi Kütüphaneciliğin İlkeleri

Bireyler, kütüphaneler sayesinde tam anlamıyla ifade özgürlüğü olanağına kavuşur. Kaliteli kütüphane hizmetleri bu konuda temel bileşendir. Bu nedenle, kütüphaneler ve kütüphane çalışanları ifade özgürlüğü, bilgiye sınırsız erişim ve düşünce özgürlüğü ilkelerine bağlı kalmalı; kütüphane kullanıcısının mahremiyetine saygı göstermelidir.

İfade özgürlüğü ve iyi kütüphaneciliğin ilkeleri:

- Kütüphaneler bilgiye, düşünce ve hayal gücünün eserlerine erişim imkanı sunar. Onlar bilgiye, düşünceye ve kültüre açılan kapılardır.
- Kütüphaneler birey ve grupların yaşam boyu öğrenme, bağımsız karar alma ve kültürel gelişim süreçlerini önemli ölçüde destekler.
- Kütüphaneler düşünce özgürlüğünün gelişimi ve korunmasına katkı sağlar ve temel demokratik değerler ile evrensel insan haklarının himaye edilmesine destek verir.
- Kütüphanelerin ifade özgürlüğünü hem muhafaza etme hem de kolaylaştırma sorumluluğu vardır. Bu amaçla, kütüphaneler toplumdaki çoğulculuğu ve çeşitliliği yansıtmak için en geniş kapsamlı materyali sağlar, korur ve hizmete sunar. Kütüphaneler, kullanıcıların iletişim kurması ve kendilerini ifade etmesi için vardır; onlar sansürlenemez ve politik, ahlaki veya dini görüşler doğrultusunda kısıtlanamazlar.
- Kütüphaneler, kütüphane materyali ve hizmetlerinin seçimi ve kullanılabilirliğini siyasi, ahlaki veya dini görüşler doğrultusunda değil; profesyonel bakış açısıyla şekillenmesini temin eder.
- Kütüphaneler bilgiyi özgürce edinir, düzenler ve yayarken her türlü sansürün karşısında durur.
- Kütüphaneler materyali, tesisleri ve hizmetleri her kullanıcıya eşit derecede sunar. Irk, inanç, cinsiyet, yaş ya da diğer nedenlerle ayrımcılık yapmaları söz konusu değildir.
- Kütüphane kullanıcılarının kişisel mahremiyet ve anonimlik hakkı vardır. Kütüphaneciler ve diğer kütüphane çalışanları kullanıcıların kimliğini ya da kullandıkları materyali üçüncü şahıslara açıklayamazlar.